

خوانشی انتقادی از نسبت خیال و عمل؛

اندیشه صدرایی در برابر فلسفه عمل مدرن

روح الله دارائی*، دانش آموخته دکتری فلسفه و کلام اسلامی، دانشگاه تهران
طوبی کرمانی**، استاد گروه فلسفه و حکمت اسلامی، دانشگاه تهران

چکیده

میرید و اتحاد متخیل و متخیل، «نظریه تشکیک» و «حرکت جوهری نفس»، و نیز اعتقاد به سریان علیت و از آنجمله سریان علت غایی در جهان هستی، نظریه‌یی منسجم و مستدل و دربردارنده رابطه نیت، عمل و عامل ارائه کند.

از جمله مسائل عمده فلسفه عمل، تبیین نحوه تحقق افعال ارادی انسان است. از بررسی آراء صدرالمتألهین که در منظومه فکری خود، چیستی و کارکرد خیال را با رویکردی نو مطمح نظر قرار داده است، بر می آید که با توجه به سریان علت غایی و نیز نقش علی خیال و متخیله نسبت به اعمال، میتوان تبیینی علی و عقلانی از افعال ارادی و ابدان اخروی ارائه کرد. با مقایسه دیدگاه ملاصدرا و نظریه دیویدسون، معروف به نظریه دوگانه «باور-میل»، میتوان دریافت که این نظریه در تبیین افعال ارادی انسان، جامع و مانع نیست؛ چرا که بواسطه بیتوجهی به نقش علی خیال و متخیله نسبت به افعال ارادی، تبیینی جامع از اعمالی که متأثر از خیال و متخیله بوده‌اند، ارائه نکرده است. همچنین این نظریه، باور را از مبادی تمامی اعمال برشمرده است در صورتیکه باور تصدیقی، جزو مبادی تمامی اعمال بشمار نمی آید. علم النفس فلسفی نزد ملاصدرا عنوانی کلی برای مباحثی میباشد که در آن از عوارض و افعال نفس بحث شده و آنچه را که فلسفه عمل مینامیم، ذیل آن قرار میگیرد. ملاصدرا تلاش کرده با بسط و تعالی نظریه قوا به نظریه شئون نفس و با اتکاء به آراء خاص وجودشناختی نظیر «اتحاد عاقل و معقول، اتحاد مراد و

کلیدواژگان

خیال
میل
علم النفس

متخیله
حالات ذهنی

مقدمه

«فلسفه عمل»^۱ را میتوان یکی از شاخه‌های جدید فلسفه تحلیلی به شمار آورد. هدف اصلی فلسفه عمل، تبیین افعال ارادی و غیر ارادی است. این شاخه از فلسفه، حاصل تلاشهایی بوده که برای تبیین و پاسخ دادن به پرسشهای قدما در باب اراده آزاد و امکان آن، صورت گرفته است و از جمله مسائل عمده

*.Email: roohallahdaraei@yahoo.com (نویسنده مسئول)

**Email: kermani@ut.ac.ir

تاریخ دریافت: ۹۴/۶/۷ تاریخ تأیید: ۹۴/۹/۱۶

1. The philosophy of Action (فلسفه کنش)